

O scurtă prezentare cu privire la traducerea expresiilor idiomatice intraductibile legate de alimentație

L. Ciumac

Studiul de față propune o imagine mai clară asupra traducerii din limba engleză în limba română a idiomurilor intraductibile din domeniul alimentar.

*„La traducere trebuie să
ajungi până la intraductibil,
numai așa se poate cunoaște
cu adevărat o limbă străină,
un popor străin.”
(Ghoete)*

A traduce înseamnă a *parafraza*, a reda cu alte cuvinte dintr-o limbă sursă într-o limbă țintă, posibilitatea unei asemenea activități fiind subînțeleasă din posibilitatea parafrazării într-o aceeași limbă.

Menirea traducerii este de a face posibilă comunicarea între persoane care posedă limbi diferite, între etnii cu culturi diferite. Dacă luăm termenul în sens larg, traducerea „poate fi considerată ca procesul transformării unui mesaj emis într-o limbă, în același mesaj, dar formulat în altă limbă cu condiția că sunt păstrate toate (sau relativ toate) calitățile mesajului inițial” [1].

S-ar putea scrie volume despre dialectica noțiunii de traducere în discursul veacurilor. Dar pentru obiectivele modeste ale lucrării de față vă prezint, cu ajutorul lui L. Levițchi, o spicuire diacronică a unor păreri exprimate de personalități cu răsunset mondial.

Ghoete (1749-1832) lua în considerare două posibilități: potrivit uneia, autorul străin „este adus la noi”, astfel încât îl recunoaștem „ca pe unul dintr-ai noștri”; potrivit astea, „ne predăm” autorului străin, „împrumutându-i situația, felul de a vorbi, caracteristicile”. Mai târziu, el cere ca traducerea să caute să se identifice cu originalul.

Jean Coutsocheras: „A traduce înseamnă a crea”.

Octavio Paz: „A învăța să vorbești înseamnă a învăța să traduci”.

În prezent traducerea este considerată un mijloc esențial de depășire a barierelor impuse de limbaj, iar traducătorul este considerat un transmițător al unui mesaj dincolo de hotarele unei culturi.

Este un fapt știut că orice limbă cunoaște expresii, locuțiuni, îmbinări de cuvinte, valoarea lexicală a cărora se îndepărtează mai mult sau mai puțin de sensurile fiecărui cuvânt luat aparte. Ele constituie un tezaur bogat, în care s-a înveșnicit înțelepciunea poporului, experiența de viață și modul de gândire a acestuia.

Putem adesea citi și auzi fraza "*Limba - o ființă vie*", dar majoritatea dintre noi nu credem și de ce ar fi așa. Ființele vii cresc și se schimbă, același lucru se întâmplă cu limba. Orice persoană poate identifica cu ușurință diferența dintre limba engleză a lui Shakespeare și limba engleză a autorilor moderni. Astăzi engleza este într-o continuă creștere și schimbare, iar unele dintre tendințele ei nu sunt ușor de recunoscut. Tendința generală a limbii engleze contemporane este, totuși, trecerea la utilizarea frecventă a expresiilor idiomatice.

Relevanța acestui studiu se datorează faptului că idiomurile sunt găsite atât în textele manualelor școlare cât și în texte de specialitate, deci ne întâlnim cu ele destul de des. Expresiile idiomatice constituie o parte importantă a limbii de zi cu zi, cunoașterea lor fiind esențială atunci când studiezi o limbă străină, deoarece imprimă discursului expresivitate și o concizie performantă.

Potrivit lui Jenifer Seidl și W.Mc Mordie în "English Idiom and How to use" "un idiom este o serie de cuvinte care, luate împreună, înseamnă ceva diferit de cuvintele individuale ale idiomului atunci când ele sunt independente /de sine stătătoare." (1979: 20)

Dicționarul Longman de predarea limbilor străine și lingvistică aplicată considera un idiom "o expresie care funcționează ca o singură unitate și al cărui înțeles nu poate fi elaborat din părțile sale individuale" (1992: 198)

Jonathan Crowther în Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (Oxford University Press - 1995) definește

idiomul ca "o frază sau propoziție a căror semnificație nu este clar de la sensul cuvintelor sale individuale și care trebuie să fie învățată ca o unitate de ansamblu ". (1995: 67)

Dean Curry în "Illustrated American idioms" (1995) a oferit o altă definiție a idiomului, după cum urmează, "un idiom este atribuirea unui nou sens la un grup de cuvinte care au deja propria lor semnificație." (1995: 49)

Ca rezultat, se poate observa că nu există niciun conflict între cele definiții ale idiomului menționate mai sus. Indiferent de diferențele evidente în exprimare, ele se intersectează la un moment dat: un idiom este o expresie fixă, al cărui înțeles nu poate fi elaborat prin combinarea sensului literal al cuvintelor sale individuale.

Idiomul (din greacă *idiōma* - un tip de expresie) este specific pentru o anumită limba sau dialect al unei limbi. Idiomurile – nu constituie o parte separată, opțională a limbii, ei formează o parte semnificativă a vocabularului de engleza generală. Ele pot fi găsite în poezie sau în limba scriitorilor clasici și moderni, Biblie sau literatură tehnică.

Conform părerilor unor oameni de știință, idiomurile implică un subiect vast de analiză. Ele sunt expresii foarte complicate, ceea ce le face greu de tradus într-o altă limbă. Motivul acestei probleme este că sunt mai întâi de toate idiomuri legate de tradiții, adică specifice anumitor țări și societăți, după cum am menționat mai sus, în al doilea rând, semnificația lor este mai degrabă metaforică decât literală, și, prin urmare, acestea nu ar trebui să fie traduse cuvânt cu cuvânt.

Să aruncăm o privire mai atentă la unele aspecte ale idiomurilor. Ar trebui de subliniat că cel mai important este faptul că, idiomurile nu sunt doar colocviale, după cum se crede. Ele pot fi folosite în stilul formal de vorbire și în argou.

O serie de probleme cu care se ciocnește traducătorul apar, mai ales, la redarea expresiilor idiomatice dintr-o limbă în alta, deoarece fiecare limbă are expresii specifice doar ei. Totuși

întâlnim câteva expresii idiomatice care au aceeași formă și semnificație în câteva limbi.

De exemplu: *to be feel like a fish out of water* – a se simți ca peștele pe uscat se întâlnește atât în limba engleză cât și în română. Un alt exemplu, *"take the bull by the horn "ia taurul de corne" literalmente înseamnă "a lua taurul de carne" și are același înțeles)*, și semnificația lor este clară, adică „*a înfrunta o dificultate direct/cu curaj*”, *"take the bread out of smb's mouth" - „a lua cuiva pâinea de la gură”*.

Traducerea literală a idiomurilor nu este acceptată deoarece elementele componente și-au pierdut sensul lor inițial, utilizându-se doar sensul figurat al întregului idiom.

În continuare vom prezenta câteva expresii idiomatice în traducerea efectuată de Ana Cartianu (1908 - 2001), eseistă și traducătoare română): *a se lăsa puțin (a se odihni puțin, a trage un pui de somn) și a-i trece ciolan prin ciolan (a-i trece os prin os)* și R. Johnston (*I shall lie down for a bit for my bones are aching*) cât și o altă traducere (*I'll take a nap, for a bagged out*) Ambele versiuni ale traducătorilor par lipsite de expresivitate stilistică și de culoarea originalului, deoarece structura englezească nu are capacitatea de a transmite mesajul în totalitate [2].

Un alt exemplu îl constituie cuvântul *cakes* echivalentul (*colaci*). Din punctul de vedere al lui Levițchi (1994: 202), sensul acestui cuvânt poate fi redat cel mai bine prin perifriza *kind of fancy bread, knot-shaped bread (un fel de pâine de sărbătoare, colaci*. O altă opțiune este *round-shaped bread decorated with strips of twisted dough used for funerals (pâine rotundă decorată cu benzi de aluat răsucit folosită pentru funeralii)* sau, în alte contexte, am putea crea o nouă sintagmă precum *special cakes or religious cakes (prăjituri speciale sau prăjituri religioase)*.

După cum am menționat, acești termeni echivalenți nu redau sensul cuvintelor românești deoarece nu există o realitate asemănătoare în cultura engleză. Astfel, traducătorul trebuie să

echivaleze această realitate cu ceea ce este specific culturii limbii țintă.

Menționez faptul că, obiectivul principal al acestui studiu este de a prezenta celor care învață limba engleză o imagine mai completă de expresii alimentare.

Cele mai multe limbi au expresii idiomatice despre alimentație, și limba engleză nu este o excepție.

Deoarece hrana este parte integrantă din viața cotidiană, expresii cu o componentă alimentară sunt mai strâns legate de necesitățile vieții, și, prin urmare, imediat reflectă mentalitatea unei comunități lingvistice. Întrucât este adevărat că există diverse materiale de învățare dedicate expresiilor, acestea includ, de obicei, doar cele mai populare expresii alimentare. Unele dintre acestea sunt înțelese destul de ușor, în timp ce altele sunt mai dificile.

În studiul de față îmi propun să vă dezvălui înțelesul lor, nu și originea, care de multe ori poate fi speculativă.

Am selectat expresii idiomatice și le-am grupat în baza unui produs alimentar. Așa că am comparat expresii idiomatice asociate cu mere, prăjituri, ouă, cartofi și altele. Am observat că idiomul cu un anumit produs are o proprietate comună. De exemplu, idiomurile care conțin cuvântul „*mâr*” este identificat de britanici cu momente pozitive: bucuria cuiva, ordinea perfectă, idiomurile, de asemenea, asociate cu „*cartofi*” au un caracter negativ. Cred că acest lucru se datorează faptului că expresiile idiomatice sunt legate de istoria, cultura și limba țării. Fără îndoială, utilizarea corectă a expresiei idiomatice a limbii engleze și române este diplomația, ceea ce face ca limba vorbitorului să fie mai expresivă și interesantă.

Materialul de mai jos este extras și compilat din dicționare specializate, concentrându-se pe expresiile idiomatice și utilizarea lor.

Din mii de expresii folosite în limba engleză, vă prezint idiomuri din domeniul alimentar mai mult sau mai puțin cunoscute.

Iată o listă cu câteva expresii cunoscute din domeniul alimentației.

A piece of cake – - When something is **a piece of cake** it is very easy to do - **e floare la ureche**;

Folosim expresia *floare la ureche* când vrem să spunem despre un anumit lucru că este foarte ușor de făcut. Un fel de *piece of cake* sau *as easy as pie*, ambele folosite de către americani.

Bread and butter – - Things which are **bread and butter** are the basic things you need to survive e.g. food and shelter. It is also used to describe the job or activity that provides you with the money you need to live - **strict necesar**;

Lucrurile care sunt *pâinea și untul* sunt lucrurile de bază de care ai nevoie să supraviețuiești, de exemplu, hrană și adăpost. De asemenea, este folosit pentru a descrie locul de muncă sau de activitate care vă oferă bani de care ai nevoie pentru a exista.

Bring home the bacon – To earn money, particularly for one's family; to be successful, especially financially successful. - **a aduce pâine pe masă, a câștiga**; Pentru a câștiga bani, mai ales pentru familie, pentru a avea succes, mai ales succes financiar.

Cup of tea – This expression is used in the negative: 'It's not my cup of tea'. It means something is not to your interests or tastes. Basically, you don't like it.

Această expresie este folosită în sens negativ: "Nu e cana mea de ceai". Aceasta înseamnă că ceva nu este în interesul sau gusturile dumneavoastră. Practic, nu vă place.

Finger in every pie – - When someone has **a finger in every pie** they are involved in many activities and have a lot of influence or power. It usually has a negative meaning - **Când cineva este implicat în multe activități și are multă influența sau putere (are un sens negativ)**;

bad egg — a bad person - someone who behaves in a bad or dishonest way - **persoana necinstită**; - cineva care se comportă într-un mod rău sau necinstit.

coffee break – **pauză de cafea** - a break from work to rest and drink coffee or tea - O scurtă pauză la locul de muncă, în care poate fi consumat cafea sau alte băuturi răcoritoare.

couch potato – someone who spends a lot of time on a couch watching television - cineva care petrece mult timp pe canapea uitându-se la televizor.

cream of the crop – - the best of a group, the top choice - **crema cremelor, cel mai bun din grupă;**

eat out — to eat a meal in a restaurant - **a manca afară , a lua masa într-un restaurant;**

in the soup — in serious trouble, in a bad situation - **în situație dificilă;** When someone is said to be “in the soup,” it means that a person is in some type of trouble or is having a problem of sorts. This can be confusing if the listener is not familiar with this particular phrase. This description has nothing to do with soup or the process of making it. Instead, it is actually an idiom, a phrase whose meaning is not related to the literal definition of the words.

Când cineva este declarat a fi "*în supă*," aceasta înseamnă că o persoană este într-o situație dificilă sau are o problema de felul. Acest lucru poate fi confuz, dacă ascultătorul nu este familiarizat cu această frază specială. Această descriere nu are nimic de-a face cu supă sau procesul de a face aceasta. În schimb, este de fapt un idiom, o expresie a cărei semnificație nu este legată de definiția literală a cuvintelor.

CONCLUZIE

Lucrarea curentă este mai mult de o natură practică decât teoretică. Obiectivul principal este de a prezenta celor care învață limba engleză o imagine mai completă de expresii alimentare.

Lucrarea nu are pretenția de a prezenta o listă completă de expresii alimentare, deoarece o astfel de cercetare este în domeniul de activitate al unui întreg dicționar. Totuși, dat fiind faptul că cercetarea se bazează pe o serie de dicționare cu autoritate, în măsura în care cuvintele cheie de mai sus sunt în cauză, aceasta constituie o analiză destul de cuprinzătoare.

Pentru a rezuma, din exemplele de mai sus putem face o imagine mai clară asupra semnificațiilor expresiilor idiomatice, care denotă subiectul "alimentație" în limbile engleză și română.

Această nișă de limbaj este de mare interes deoarece expresiile idiomatice au sensuri interesante, aplicate în diferite situații.

În concluzie putem menționa că, pe parcursul acestui studiu am încercat să înțelegem termenii folosiți în descrierea traducerii și am ajuns la concluzia că traducerea este într-adevăr o artă, o știință, dar presupune și măiestrie, pe lângă competența bilingvistică și biculturală.

Și nu în ultimul rând sper, că această listă de idiomuri va ajuta la îmbogățirea vocabularului și ar servi ca bază pentru exerciții specializate, dedicate lexicului idiomatice din domeniul alimentar în special.

Bibliografie:

1. Levițchi L., *Manualul traducătorului de limbă engleză*– București, 1994.
2. Johnson R., *The practice of Cultural Studies*, London, 2004.
3. Jonathan, C. (1995) *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* Oxford: Oxford University Press.
4. Seidl, J., McMordie, W. (1978) *English Idioms and How to Use Them*, Oxford: Oxford University Press.
5. *Longman Pocket Idioms Dictionary*. – Harlow, Pearson Education Limited, 2001.
6. Collins Cobuild ELT (1995) *Collins Cobuild Dictionary of Idioms*, Harper Collins Publishers.
7. Siefring, J., Speake, J. (2004) *Oxford Dictionary of Idioms*, Oxford: Oxford University Press.
8. Spears, R. A. (2005) *McGraw-Hill's Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs*, McGraw-Hill.
9. Warren, H. (1994) *Oxford Learner's Dictionary of English Idioms*, Oxford: Oxford University Press.
10. Richards, J., Schmidt, R., Platt, H., & Schmidt, M. (1992). *The Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*. London and New York: Longman Publisher.

Resurse on-line

1. The Free Dictionary www.thefreedictionary.com
2. The Idiom Connection www.idiomconnection.com
3. Using English.com www.usingenglish.com/